

УДК 028-053.2

Микола Зніщенко,
генеральний директор Київської обласної бібліотеки для дітей,
заслужений працівник культури України, кандидат історичних наук

"А в остальном, прекрасная маркиза, все хорошо, все хорошо...", або Нотатки про саміт у місті Одесі з проблем дитячого читання

Завдяки титанічним зусиллям генерального директора Національної бібліотеки України для дітей Героя України п. А. Кобзаренко упродовж останніх 3—4 років, голова Одеської облдержадміністрації дав згоду на проведення саміту директорів обласних бібліотек для дітей на тему "Дитяче читання як феномен культурної спадщини" на базі Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. Н. К. Крупської з 6 по 10 вересня 2010 року.

Велике піднесення у зв'язку з цим панувало серед шановних керівників обласних бібліотек для дітей. Попрацювати тиждень у самій Одесі, погуляти по місту-герою, відвідати театри, історичні та культурні місця Одеси, де жили і працювали такі видатні історичні особи, як Рішельє, Бабель, Паустовський, Жванецький, одеські "Джентльмени", де є кіностудія з її знаменитими кінофільмами про Беню Крика, Льову Задова, звідки вийшли народні персонажі Шарапов і Жиглов, звідки родом підполковник Гоцман і Фіма, тьотя Соня, де є єдиний у світі Одеський Привоз, подихати одеським повітрям, пройти у "проходку" по Дерibasівській та М'ясоєдівській, почути єдиний у світі одеський "сленг" — таке щастя випадає не щодня.

Мрії часом здійснюються, а присмак від їхнього здійснення буває різний.

Отже 6 вересня, зібравши всіх гостей на залізничному вокзалі о 10³⁰ в автобус, господарі завезли учасників саміту у Затоку, всіх розмістили на базі відпочинку. Як згодом виявилось, Одеси нам не бачити, як своїх вух.

Нашвидкуроч скинувши свої речі у різні за комфортністю номери, учасники саміту розмістилися в автобусі і рушили востаннє на Одесу. Провівши в автобусі з ранку майже 6 годин (до Затоки і назад в Одесу), учасники потрапили до міського літературного музею, де відбулося відкриття саміту. Від Міністерства культури і туризму України на саміті працювала головний спеціаліст п. М. Височанська.

Начальник обласного управління культури п. Н. Бабич привітала гостей та акцентувала на актуальності теми дитячого читання в епоху зваблюючих дітей різноманітних "інтернетівських засідок".

Потім учасники саміту прослухали доповідь п. А. Кобзаренко "Дитяче читання як феномен культурної спадщини" та співдоповідь директора Одеської обласної бібліотеки для дітей п. Т. Палій "Обласна бібліотека для дітей: місце і роль у відродженні та збереженні національної спадщини". Заступник генерального директора з науково-методичної роботи Національної бібліотеки України для дітей п. Т. Турбаніст присвятила свій виступ темі "Методичне забезпечення моніторингу читацької активності". У філіалі № 4 Одесь-

кої міської ЦБС відбулося пленарне засідання саміту. Площі цього філіалу дозволили прийняти учасників і гостей. Директор ЦБС для дітей м. Одеси п. Г. Лазарева — дуже знана людина в культурному соціумі України. Вона — автор багатьох книг про зірок культури на терені колишнього СРСР. Її перу належать книги про Одеську кіностудію, про Кіру Муратову — знаменитого кінорежисера, про Володимира Висоцького та інших. Працівники МЦБС гарно підготували філіал, і захід відбувся успішно. Наші одеські колеги здобули позитивний досвід щодо залучення дітей до читання, який став предметом висвітлення у численних публікаціях, підготовлених співробітниками МЦБС м. Одеси. Ця тема висвітлюється й у дослідженні "Соціокультурна просвітницька діяльність бібліотек" та низці інших робіт.

Знаючи п. Г. Лазареву багато років, я з цікавістю слухав її виступ, вивчав матеріали, що підготували працівники МЦБС. Не зважаючи ні на які побутові проблеми, п. Г. Лазарева та колектив МЦБС творчо роблять свою справу, залучаючи дітей до читання всіма засобами бібліотечної роботи з урахуванням їхніх вікових особливостей.

Заключним акордом семінару став виступ народного артиста України Сергія Капустіна. Його особлива манера виконання українських пісень та арій додали настрою всім присутнім.

З моменту зустрічі на вокзалі до 18⁰⁰ "рульовими" саміту було взято стахановський темп: шість годин на переїзді, інші години — на доповіді та їхнє обговорення. На сон — 7 годин.

До речі, обговорення всього почутого на відкритті саміту його учасники жваво продовжували в автобусі протягом 3,5 годин по дорозі в Затоку. Ледь отримавши постільну білизну в розпорядників бази відпочинку, нашвидкуроч повечерявши, кожен учасник ішов відпочивати після майже 10-годинного перебування в автобусі на одеських обласних трасах.

Наступного дня, 7.09.2010 року, о 7³⁰, неначе і не було тих набридливих 10 годин переїзду в автобусі, із Затоки учасники рушили до Саратського району — в село Кулевча. Саме на базі Кулевчанської сільської дитячої бібліотеки відбулося чергове виїзне засідання саміту.

Вітальне слово голови селищної ради п. М. Статирова та побачене господарське ставлення до бібліотек, розміщених у селі, засвідчили ширість слів голови сільради та його неабиякий менеджерський хист. До речі, перебуваючи в сільських та районних бібліотеках, а також у бібліотеці для дітей м. Ізмаїла, учасники саміту пересвідчилися у високому професіоналізмі керівників владних структур (від села до районних центрів) щодо вміння пристосуватися до швидко-

плинних змін у соціокультурному та економічному просторі, де розраховувати, особливо на олігархів або на чийсь допомогу з Європи — марна справа.

Це добре, що у владі є віддані своїй справі люди! І низький уклін їм за те, що нині, незважаючи на різні перешкоди, в селах, містах і районах Одеської області працюють бібліотеки, клуби, ДМШ.

Цікаві думки висловили у своїх доповідях завідувачка Кулевчанської бібліотеки п. Л. Кабанова, директор ЦБС для дітей м. Севастополя п. С. Капранова, директор Рівненської ОБД п. Л. Лісова, директор Закарпатської ОДА п. В. Чіка, директор Тернопільської ОДА п. Н. Новіцька. Їхні виступи були присвячені таким напрямом дитячого читання, як: краєзнавство, естетичне, патріотичне та трудове виховання. При названих бібліотеках створені музеї книги, де знаходяться зібрання творів місцевих краєзнавців, проводяться зустрічі з місцевими поетами та письменниками. Все це спонукає користувачів дитячих бібліотек до самовираження, що виявляється у різноманітних конкурсах, які проводять бібліотеки для дітей в Україні та в Одеській області зокрема.

Після 12⁰⁰ відбувся черговий переїзд учасників саміту. Цього разу — до села Кулевча-Зоря, де було продовжено виїзне засідання на базі Зорянської сільської бібліотеки для дітей. Цікавими були виступи голови селищної ради п. А. Узунова та завідувачки бібліотеки п. О. Арнаутової. У цьому селі учасники саміту відвідали садибу-музей місцевого болгарина, познайомилися з побутом та культурними традиціями болгарського народу, по смакували молодим вином з бринзою. Запальні пісні та танці народних художніх колективів, в яких спільно виступають болгарки, українці та самодіяльні артисти інших народів, вразили своєю колоритністю.

А потім — знову автобус. Дорога на Ізмаїл зайняла майже 2,5 години. На Одещині багато цікавих історичних місць, але Ізмаїл — це особливе місто. Учасники саміту відвідали діораму, присвячену штурму і взяттю Ізмаїла. Господарі міста в чудовому стані тримають свої заклади культури, серед яких визначне місце займає Центральна міська бібліотека для дітей, яка знаходиться в системі міської ЦБС м. Ізмаїла. Побудована майже три десятиріччя тому (у 1982), вона є духовною Меккою для мешканців Ізмаїла. Її директор п. Т. Канська — творча людина з організаторськими здібностями. В очолюваній нею бібліотеці все відповідає високим естетичним та духовним вимогам, де працюють небайдужі, закохані в бібліотечну справу. Учасники саміту отримали велику насолоду від перебування в м. Ізмаїлі, від спілкування з колегами по бібліотечному цеху, а також від спілкування із світлинами за духом особистостями: п. Т. Репкіною — начальником відділу культури райдержадміністрації; першим заступником міськради п. В. Бавицьким. Учасники саміту були вражені чудовою екскурсією, проведеною в стінах мечеті, де розміщена діорама взяття Ізмаїла О. Суворовим, яку на одному диханні, на дуже високому рівні провела чарівна жінка-екскурсовод п. Т. Іванова.

Настав час прощатися з гостинним Ізмаїлом, його бібліотекою, музеєм та чудовими, скромними, творчими людьми. З вікон автобуса ми побачили чистесеньке місто, без пива та різного сміття і мотлоху на узбіччях доріг.

8 вересня виїзд у Білгород-Дністровський район. За вікнами дощ. Вогко та прохолодно. Продовження пленарного засідання, на якому заслухано виступ п. Т. Жайворонок, директора Миколаївської ОБД, п. А. Бардашевської, директора Херсонської ОБД. Їх виступи за темами: "Стратегія підтримки читаючої дитини в бібліотеках Миколаївщини" та "Організація читання сучасної дитини на шляху до нової моделі (з досвіду роботи бібліотек Херсонщини)" свідчать про сучасне бачення проблеми дитячого читання та її розв'язання. У бібліотеках створено умови для його організації та вироблено нові тенденції подальшого розвитку сі-

мейного читання у відповідних регіонах України — на Миколаївщині та Херсонщині. У перерві пленарного засідання була проведена екскурсія до Білгород-Дністровської фортеці та до святого джерела Іоанна Сочинського. А потім — переїзд учасників до селища Шабо Білгород-Дністровського району. Вітальне слово до учасників саміту від голови РДА п. В. Зінченко, начальника відділу культури РДА п. Д. Корчагіної, завідувача бібліотеки району п. А. Шишкова. Пленарне засідання продовжили виступи директора Кримської республіканської бібліотеки для дітей п. Н. Аносової "Сучасні тенденції інформаційно-бібліотечного обслуговування в бібліотеках для дітей Криму", директора Чернівецької ОБД п. О. Зайчикової "Книжковий ринок Буковини і фонди ОБД: перспективи розвитку". Особливу увагу учасників саміту привернув виступ завідувача відділу обслуговування читачів 5—9 класів ДБД України п. А. Гордієнко на тему "Любовно-бібліотечний трикутник. Книга, читач і...". Потім відбулося дискусійне засідання на тему: "Науково-методична робота бібліотеки в контексті часу", де виступали всі бажані — як учасники, так і господарі саміту.

Вечірня подорож до виробничого об'єднання "Шабо" була доречною і деякою мірою корисною, бо таку високопродуктивну та естетичну за змістом роботу не завжди побачиш у своєму житті. Побачене та почуте від ерудованого чоловіка-екскурсовода на виробництві "Шабо" — це подарунок учасникам саміту від Білгород-Дністровської РДА та її відділу культури.

До бази в Затоку добралися о 20⁰⁰. У приміщенні ідальні бази на гостей чекав концерт учасників художньої самодіяльності Білгород-Дністровського району. Багата на таланти Україна, і Білгород-Дністровський район не виняток. Талановита молодь в симбіозі зі зрілими виконавцями справили незабутнє враження на учасників саміту.

Аж ось уже й 9 вересня. Традиційну 7³⁰ ранку зустрічаємо в автобусі. Шлях лежить до Фрунзівки. Можна три години помріяти про море та про інше. Але щось не мріється. У голові читання, читання, діти, діти...

Перебування учасників саміту у Фрунзівському районі, особливо у районному Будинку культури, ще раз підтвердило вислів, що за дбайливим господарем жінка і діти гарні.

Голова РДА п. С. Бринза — менеджер нової формації. Чудовий господарник, він розуміє, що без розвитку закладів культури в районі, без вкладання грошей у матеріально-технічну базу закладів культури неможливий економічний розвиток району. Без естетичного та духовного виховання дітей, без створення належних умов для роботи бібліотек та центру дозвілля — район не матиме майбутнього.

Велику підтримку п. С. Бринза знаходить з боку начальника управління культури п. О. Осійчука та голови райради п. П. Шестопалюка.

На пленарному засіданні голова РДА п. С. Бринза розповів про діяльність РДА щодо задоволення духовних потреб мешканців району, про економічний стан регіону, про перспективи його розвитку. Учасники саміту ознайомилися з досвідом роботи Фрунзівської районної бібліотеки для дітей. У просторому будинку культури все виблискує: і меблі, і книги, і підлога, і стіни. Бібліотека для дітей і бібліотека для дорослих, як картинки. Книжкові виставки розроблені з інтелектуальним наповненням, а також із національним українським змістом. Район, де мешкає багато національностей, мирно живе, мирно працює. Відсутні розбрат і політичне протистояння та роздрібненість! У цьому величезна заслуга голови Фрунзівської РДА п. С. Бринзи. Він є держслужбовцем-менеджером нового типу. Людиною, яка бачить те, чого інші не бачать, об'єднує всіх небайдужих людей для досягнення мети.

Поїздка до селища Затишшя, де головує п. І. Татаріна, підтвердила аксіому "як дбаєш, так і маєш". Завідувач бібліо-

теки п. Т. Стефановська зробила все належне, щоб учасники саміту пересвідчилися, що краєзнавча робота у її книгозбірні на першому плані. Діти-читачі залюбки відвідують бібліотеку. Книжковий фонд радує новими надходженнями, а сама бібліотека — гарним оформленням тематичних виставок.

У п'ятницю о 8³⁰ "саміт" покинув Затоку. Дорога до Одеси зайняла майже три години. Учасників саміту нарешті повезли на годинну екскурсію по місту. Екскурсовод — одеситка розповідала про історію вулиць, будівель рідного міста.

Перебування в районах, селах і містах Одеської області, спілкування з людьми різних національностей, знайомство з їхнім побутом та культурою залишили приємні враження. Якби не Ізмаїл, Білгород-Дністровський, Фрунзівський, Саратовський райони та виробниче об'єднання "Шабо" з їхніми щирими людьми та гарними бібліотеками, то згадати про щось гарне було б важко. Учасники саміту висловили надію, що сама ідея його проведення на Одещині не залишиться непоміченою владою м. Одеси та облдержадміністрацією, які дбатимуть про поліпшення та створення належних умов праці в МЦБС м. Одеси для дітей та обласній бібліотеці для дітей, а також в обласній науковій бібліотеці.

Незрозумілим залишилося для нас і те, чому нас, учасників саміту, господарі вивезли до Затоки, щодня витрачаючи силу-силенну палива на поїздки по області. Чому нас не поселили в м. Одесі — для всіх є загадкою.

Всі учасники саміту, їдучи до м. Одеси, мали надію у свій вільний, позаробочий час відвідати знамениті театри та музеї міста, побувати в знаменитій публічній бібліотеці м. Одеси, заснованій у XVIII ст. Зараз ця бібліотека називається Одеська національна наукова бібліотека, директор п. О. Ботушанська — заслужена, знана людина серед колег і фахівців високої кваліфікації. Прикро, що учасники саміту не побували в такій книгозбірні — перлинній бібліотечній України.

У період роботи саміту в Одесі відбувався міжнародний фестиваль театрів, працювала виставка квітів... Але все це пролетіло мимо учасників саміту.

Підсумовуючи викладене, висловлю свою власну думку про те, що особистого часу ніхто з учасників не мав, і це явище на майбутнє неприпустиме! На будь-якому аналогічному саміті о 17⁰⁰ всі виступи закінчуються, і всі люди вільні в своєму виборі, де і що їм робити, з ким їм спілкуватися. Навіщо такий фанатизм? До речі, такий самий фанатизм притаманний самітам директорів обласних наукових універсальних бібліотек.

І ще ось що: останнім часом (років 3—4) тема про залучення дітей до читання набула неабиякої актуальності. Про читання дітей почали активно говорити "Форум видавців" з освітянами, з їхніми шкільними бібліотеками. Як свід-

чить життєва практика, без спеціалізованих бібліотек для дітей вони, Форум і освітяни, самостійно не здатні провести будь-який конкурс, підбити його підсумки, нагородити переможців. Все це лягло додатковим навантаженням на плечі обласних бібліотек, які, до речі, зобов'язані виконувати "стахановські" нормативи з кількості читачів та книговидачі, у практиці роботи яких протягом багатьох десятиліть існували та існують подібні конкурси в рамках діяльності кожної окремої книгозбірні.

Усім відомо, що лєвова частка в залученні дітей до читання належить саме спеціалізованим дитячим бібліотекам сіл, районів, міст та областей. Ознайомившись тільки з сучасними назвами доповідей, можна простежити професіоналізм директорів бібліотек для дітей, а також їхнє вміння не лише побачити проблему, а й створити умови для її розв'язання, у чому зайвий раз переконалися учасники саміту. Вважаю, що його матеріали знайдуть своє місце у повсякденній роботі бібліотек для дітей, у бібліотекарів, які працюють із дітьми та їхніми батьками і вчителями.

Р. С. "Ах Одеса, жемчужина у моря...". Думається, чи варто було добиватися, щоб саміт проходив саме в Одесі?

"Жемчужину" учасники саміту так і не побачили. Проте, у них є вихід: вони будуть розглядати фотоальбом "Одеса", подарований кожному з учасників саміту в день його відкриття 6 вересня 2010 року.

Варто зазначити, що знайомством з бібліотеками Одещини було завершено багаторічний цикл бібліотечних подорожей по областях і містах південного краю, зокрема в м. Севастополі, Херсонській, Миколаївській, Одеській областях.

Попри всі організаційні негаразди, саміт залишив помітний слід у пам'яті його учасників. Вони ознайомилися із досвідом своїх колег, поділилися думками про те, що потрібно зробити в майбутньому, щоб читання стало нагальною потребою підростаючого покоління, заохотити дітей читати книги "нових українських письменників", хоча, м'яко кажучи, твори не всіх із них ті бажають читати.

І насамкінець. Семінари бібліотекарів — справа важлива. У їхньому проведенні немає дрібниць. Тому підходити до їхньої організації потрібно з усією відповідальністю. Тоді й не спливатимуть у пам'яті учасників семінарів відомі слова Леоніда Утьосова: "А в остальном, прекрасная маркиза, все хорошо, все хорошо...". У нашому випадку те, що стало винятком із цього "все хорошо", — недоліки організації побутових умов учасників саміту, ненадана їм можливість познайомитись із Південною Пальмірою. Ще раз повторюю: а жаль.

Матеріал надійшов у редакцію 29 вересня 2010 року